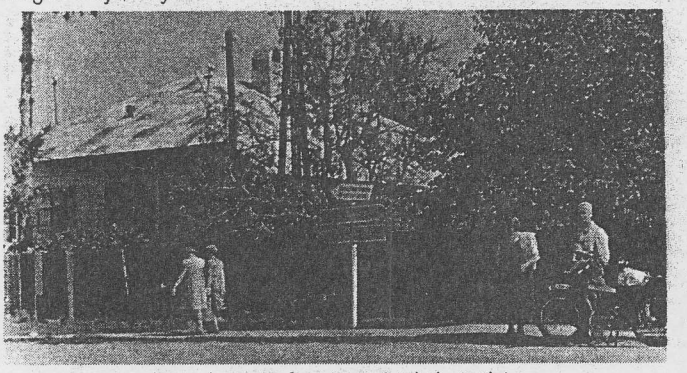
Pedagógusnapi gondolatok

Az utolsó református egyházi tanító Nagykaposon – Pápay István

Mindenki volt egyszer gyermek, és midenki járt egyszer iskolába. Vannak, akik szívesen emlékeznek az iskolapadban eltöltött évekre, vannak, akik kevésbé. De tavasszal, pedagópusnap táján minden egykori kisdiák, ma már érett felnőttként nosztalgiával gondol vissza iskolájára. Lehet, eljátszik a gondolattal, mi lenne, ha... Ha újra iskolás lehetne, mit és hogyan tenne? És eszébe jutnak tanítói; a szigorú, a kedves, a komoly, és még ki tudja, milyen.

A nagykaposi református népiskola épülete

Én most egy olyan tanítóról szeretnék megemlékezni, akit ugyan személyesen nem ismertem, de nagyon sokat hallottam róla. Meglett felnőttekkel beszélgetvén, gyakorta emlegették: „Ja, engem Pápay tanító úr tanított, és amire ő megtanított, azt még most is tudom!" És az is igaz, hogy aki Pápay tanító úr keze alól került ki, s az ungvári polgári iskolába jelentkezett, az előtt nyitva volt a polgári iskola kapuja, felvételi vizsgát sem kellett tennie. A tanári kar ismerte a tanító urat, tudta, iskolájából jól felkészített tanulót kapnak.

Pápay István volt az utolsó református felekezetbeli iskola igazgató-tanítója Nagykaposon. Sorsában benne az akkori százezrek sorsa, akik hazát váltottak kényszerből, akiket háborúba vittek, fogságba hurcoltak, majd egy új hazába térhettek vissza.

Pápay István százhat évvel ezelőtt, 1903. szeptember 26-án Ungmogyorós községben látta meg a napvilágot. Fogékony volt a tudásszerzésre, ezért szülei jó érzékkel, felismerve tehetségét, elküldték fiukat Sárospatakra tanulni. 1923-ban a sárospataki állami tanítóképző-intézetben szerzett oklevelet, azaz az elemi népiskolai tanításra szóló képesítést. Még ebben az évben vizsgát tett egyházi énekből és egyházi zenéből, megkapta az egyházi ének- és zeneképesítésről szóló bizonyítványt. Okleveles kántor-tanítóként 1924-ben bevonult kötelező katonai szolgálatra. 1926-ban fél évig mint kántor-orgonista működött a csapi református egyháznál, a július 26-án kiadott szolgálati bizonyítvány szerint: *„...mely idő alatt úgy magaviseletével, orgonázási játékával, dalárda-vezetői szaktudásával, működvelői előadások rendezésével, sőt szószéki szereplésével a hívek legteljesebb elismerését kiérdemelte."*

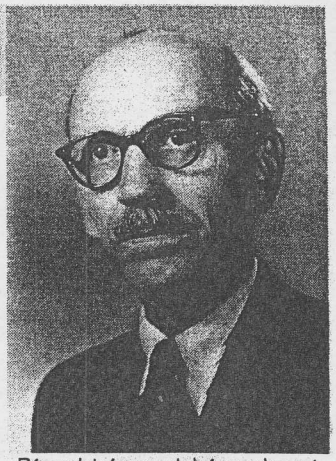
Első állomáshelye a szirénfalvai népiskola volt, majd 1928-ban sikeresen megpályázta a nyugdíjazás folytán megüresedett nagykaposi református egyház orgonista-kántortanítói állását. A presbitérium a pályázók közül egyhangúlag megválasztotta, így 1928-tól katonai szolgálatra való bevonulásáig, 1944-ig okította a nagykaposi gyermeksegeret. Nem véletlenül használtam a „gyermeksereg" kifejezést. Egyedüli tanerőként foglalkozott a mintegy nyolcvan-száz fős tanulóval az osztatlan elemi iskolában, egyidőben, nyolc évfolyam tananyagára kellett megtanítania a gyerekeket. Szigorú, határozott tanító hírében állt. A szorgalmasakat felkarolta és segítette, a gyengéket bátorította, de nem szerette a hanyagságot. Aki akart, nála biztos tudást szerezhetett. Minden éven elvitte tanulóit a református templom falában elhelyezett Erdélyi János emléktáblához és Erdélyi János példájával biztatott: aki tanul, olyan „sokra viheti", mint Erdélyi János, aki ebből a kis városkából indult el, és lett a magyar irodalom jelentős személyisége.

Nagykaposon alapított családot, feleségül vette Papp Gizellát, a nyugdíjba vonuló Papp Lajos tanító úr lányát. A házaspár négy gyermeknek adott életet. Felesége segítette munkájában, a lánytanulókat tanította a különböző kézimunkatechnikára. A tanító úr a fiúgyermekeket az egyes szerszámokkal való foglalatoskodásra. Nemzetiségi kérdésben nem volt megalkuvó. Politikai meggyőződése miatt állandó megfigyelés alatt állott.

És mire voltak jók a hosszú, békebeli téli esték? A fiatalok a tanító irányításával színdarabokat tanultak be, és színielőadásokat rendeztek. Az egyházi énekkar is az ő munkáját dicsérte.

A pedagógusok akkor is jártak továbbképzésre. 1933-ban a turócszentmártoni tűzoltótanfolyamon tűzoltó-tiszti képesítést szerzett. Így lett Nagykaposon tűzoltóparancsnok, vállalva az ezzel járó feladatokat. 1941-ben pedig részt vett Szegeden, a felvidéki és kárpátaljai területeken működő tanítók részére szervezett továbbképző tanfolyamon.

1944 szeptemberében bevonultatták katonának. A fegyverletétel 1945 májusában Morvaországban érte, innen indult hazafelé. Nagyszombatban fogságba került, sok magyarral egyetemben a leigázott ország katonájából hadifogollyá lett. És a győzők a legyőzötteket megbüntették. A nagyszombati hadifogolytábor feloszlatását követően a pozsonyi táborba szállították a foglyokat, majd innen Foksanin át több tábor érintésével a lettországi Windauba. Hadifogságának utolsó hónapjait Jelgaván és Rigában élte meg. Az embertelen táborélet viszontagságaiban sok száz magyarral osztozott. Miután a magyar hadifoglyokat hazaengedték, sokan közülük hitetlenkedve vették tudomásul, hogy a régi haza nincs többé. Közép-Európa térképét átrajzolták. Nagykapos ismét Csehszlovákia fennhatósága alá került, sőt magyar megnevezését is eltörölték.

Pápay István, az utolsó nagykaposi református néptanító

A fogságból való szabadulása után úgy döntött, inkább magyarországi rokonokhoz megy Tarcalra. Családja, felesége és gyermekei Nagykaposon vészelték át a háborút és maradtak itt 1948-ig. Kényszerszülte döntés volt, amikor önként elhagyták szülőföldjüket és áttelepültek Magyarországra.

A nagykaposi református egyház presbitériuma által 1946. december 24-én kiadott bizonyítványban a következőképpen fogalmaztak a tanító urat illetően: *„...egyházunk minden dolgában teljes lélekkel eljárt és munkálkodott. Bizonyítjuk azt is, hogy sem egyházunkat, sem pedig a maga személyét a változó politikai életbe és irányokba be nem keverte [...], a háború alatt népellenes dolgokat nem cselekedett, sőt mindenkor közösségünknek odaadó és szolgálatkész munkása volt. Ezzel egyházunk jóakaratát és dicséretét minden tekintetben kiérdemelte..."* Talán, ez a bizonyítvány is segítségére volt abban, hogy Tarcalon új életet kezdhettek. A tarcali általános iskola igazgatóhelyetteseként vonult nyugdíjba. Szülőföldjétől távol alussza örök álmát a tarcali sírkertben.

Gárdonyi Gézától származik az idézet. „A tanító olyan lámpás, mely minél inkább világít másoknak, annál inkább fogyasztja önmagát." És valóban, a jó tanító azon munkálkodik, hogy a sors által gondjaira bízott közösségnak lámpása legyen, mert „lámpásnak lenni" küldetést jelent nemcsak emberi, de nemzeti értelemben is.

Demjénné Kovács Erna